

FK fel ute om fusk med personlig assistans

Att prioritera arbete mot fusk med personlig assistans är självklart bra. Men som nytilträd generaldirektör för Försäkringskassan måste **Ann-Marie Begler** använda rättvisande siffror när hon pratar om fuskets omfattning. Inte som i sin [debattartikel i SvD](#) återuppväcka siffror som redan tidigare dementerats av Försäkringskassan själv. Ett sådant agerande skadar trovärdigheten i systemet och misstänkliggör både brukare och anordnare generellt.

[I en replik](#) har Beglers siffror bemötts. Och Ann-Marie Begler har naturligtvis också [gett en slutreplik](#). Men för den som vill ha en större del av bakgrunden ger här Hanna Kauppi, bransch- och näringspolitiskt ansvarig för personlig assistans hos Arbetsgivarförbundet KF0 en genomgång och tillbakablick. Följ med på en odysse i experternas bild av fusk med assistansersättningen.

Hög tid att Försäkringskassan, liksom regering och utredare, bättre belägger sina antaganden med siffror

När Försäkringskassans generaldirektör **Ann-Marie Begler** motiverar krafttag mot fusket hänvisar hon till de 2-3 miljarder kronor årligen som utredaren anger i Fusk och felaktigheter med assistansersättningen (SOU 2012:9). I själva verket finns inga belägg för påståendet.

I utredningen görs antagandet att fusk och felaktiga utbetalningar motsvarar 9-15% av assistansersättningen eller uppskattningsvis 2-3 miljarder kronor. Det antagandet i sin tur bygger på tidigare antaganden från Delegationen mot felaktiga utbetalningar -Vad kostar felen? Omfattningen av felaktiga utbetalningar från trygghetssystemen (rapport 7, 2007) och Ekonomistyrningsverket (ESV)– Gemensam skrivelse,

samverkansuppdrag mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystem 2010 (2011:11).

Siffrorna är framtagna med hjälp av expertmetoden som går ut på att låta experter med erfarenhet från kontrollverksamhet göra antaganden. Av Ekonomistyrningsverkets rapport framgår att den sammanvägda bedömningen av andelen för mycket utbetald assistansersättning är så mycket som 12,2 % av utbetalt belopp, motsvarande 2,1 miljarder kronor 2010. Samtidigt konstateras i rapporten att osäkerhetsintervallet för experternas bedömning uppgår till 1,8 – 27,6% motsvarande 309-4 859 miljoner kronor 2010. Noteras att osäkerhetsintervallet har vidgats i jämförelse med FUT-delegationens uppgifter om 6–19 procent, motsvarade mellan 681–2 156 miljoner kronor 2005.

Många ifrågasätter expertmetoden, inte minst experterna själva. **Tomas Sundberg**, Försäkringskassan, säger bland annat att siffror som tas fram med expertmetoden ger ett osäkert svar (Assistanskoll, 2010-05-11). **Björn Johnson**, statsvetare och docent i Socialt arbete på Malmö Högskola säger i en intervju på Funkaportalen (2011-08-08) "När jag läste rapporten så baxnade jag av att den kunde ges ut i det svenska utredningsväsendet. Det sägs att experter utvalda av myndigheten har deltagit i seminarierna, men det beskrivs inte hur de valts ut eller vilken bakgrund de har. Detta skulle aldrig accepteras i ett akademiskt sammanhang." **Johanna Skinnari**, BRÅ, uttrycker i en intervju att "Då blir resultatet i bästa fall sammanvägda rimlighetsbedömningar men i sämsta fall rena gissningar. Att samla alla som kan något om fusk få sitta och knåda och diskutera är mycket bra, men att tvinga dem att fördela 100 procent sannolikhet på olika storleksbedömningar av fusk är helt fel." (Assistanskoll 2014-03-14)

I ett svar på regeringsuppdrag i enlighet med regleringsbrev 2009 – Felaktiga utbetalningar och brott mot Socialförsäkringen (Försäkringskassan, Dnr 002939-2010)

skattar Försäkringskassan att drygt 10 procent av assistansersättningen betalas ut felaktigt och att drygt 6% av dessa är avsiktliga. Metoden för skattningen är den så kallade expertmetoden.

Vid den här tiden kommer ett antal uppseendeväckande domar som får stort utrymme i media. Bland annat hörs Karl Arne Ockell vid Hallandspolisen mycket i media. Han spekulerar kring att det fuskas med så mycket som en tredjedel av den utbetalda assistansersättningen i Hallands län (Assistanskoll 2010-11-18).

Försäkringskassans dåvarande generaldirektör, **Stig Orustfjord**, tydliggör Försäkringskassans ställning: "Vi vill inte bråka om siffrorna, men vi har gjort en uppskattning att det handlar om upp till 2 miljarder per år, alltså upp till ca 10 % av all assistansersättning. Nu undersöker vi om våra beräkningar har varit för låga, och får återkomma när vi tagit reda på fakta." (Assistanskoll 2010-11-23)

Ett år senare, då det antagna fuskets omfattning alltjämt inte avspeglas i Försäkringskassans egna siffror, börjar bilden nyanseras. Försäkringskassan inleder samtidigt, för att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar av assistansersättning, en nationell kontrollsatsning, där polis, åklagare, Skatteverket och andra myndigheter inom ramen för regionala underrättelsecenter samverkar.

I Riksrevisionens granskningsrapport *Vad blev det av de misstänkta bidragsbrotten?* (RiR 2011:20) står bland annat att: "När det gäller brottslighetens omfattning är bedömningen som FUT-delegationen gjort, att cirka hälften av de felaktiga utbetalningarna beror på avsiktliga fel från individen, emellertid anmärkningsvärt långt ifrån den andel av myndigheternas sammanlagda återkravsbelopp som beror på att myndigheten misstänker bidragsbrott. //...// En konsekvens av detta är att det finns en risk för att regeringens styrning baseras på en föreställning om att bidragsbrottens omfattning

är större än vad den i själva verket är, vilket kan leda till felaktiga prioriteringar och en alltför hög ambitionsnivå på arbetet med bidragsbrott. " (s 77).

I påföljande intervjuer på Assistanskoll bedömer **Svante Borg**, Försäkringskassan, fusket till ett par hundra miljoner. Till skillnad från antaganden likt de från FUT-delegationen, vill Försäkringskassan nu göra uppskattningar som går att belägga. (2011-12-23, 2012-11-20)

I februari 2014 gör Försäkringskassan ett gemensamt uttalande med bland annat brukarrörelsen och skriver att "Andelen som fuskar med assistansersättning är ytterst liten". Strax därpå konstaterar Susanne Movaré, Försäkringskassan, på nytt att fusket är mycket litet (Assistanskoll, 2014-03-28).

Under 2014 betalades cirka 28,6 miljarder kronor ut till 16 200 assistansberättigade. I Försäkringskassans svar på regeringsuppdrag i enlighet med regleringsbrev 2014 – Särskild redovisning av arbetet med att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och att motverka bidragsbrott (Dnr 003421-2014) – framkommer att återkrav och skadestånd inom assistansersättningen uppgick till 80 miljoner kronor 2014.

Ställt i relation till de 23,8 miljarder kronor som består av statligt utbetald assistansersättning för 2014 utgör 80 miljoner en bråkdel. I sak ska det inte förringas eftersom det självklara vore att dessa skattemedel aldrig ens blev felaktigt utbetalade eller använda. Men 80 miljoner är långt ifrån 2-3 miljarder.

Och nog måste det vara långsökt att nu 2015, då Försäkringskassans nationella kontrollsatsning rimligen borde ha lyckats lyfta fram fusket i statistiken för länge sedan, fortfarande vidhålla att mörkertalet är gigantiskt. Det leder till politiska prioriteringar på fel grunder, till ett misstänkliggörande av både anordnare och assistansberättigade i allmänhet och ytterst till ett ifrågasättande av

assistansreformen. Nej, det är hög tid att Försäkringskassan, liksom regering och utredare, bättre belägger sina antaganden med siffror.

Hanna Kauppi

*Bransch- och näringspolitiskt ansvarig personlig assistans,
Arbetsgivarföreningen KFO*

Ann-Marie Begler, Försäkringskassan [svarar här.](#)